

F Ü Z E T E K

A Magyar—Török Baráti Társaság időszaki lapja
Macar—Türk Dostluk Derneği Yayını

— Üç ayda bir çıkar —

Kossuth-könyv bemutatója Ankarában

Szokatlan, mondhatnánk történelmi esemény zajlott a Nagy Török Nemzetgyűlés épületében. A Nemzetgyűlés elnökének a magyar—török kapcsolatoknak tulajdonított jelentőséget kifejező gesztusaként igazán nem mindennapos programon vehettek részt azok, akiket meghívtak a március 15-e másnapján rendezett ünnepségre: könyvbemutatóra, méghozzá magyar könyv bemutatójára érkeztek a török parlamenti képviselők, ankarai nagykövetségünk munkatársai és családtagjaik, a Török—Magyar Baráti Társaság tagjai, az Ankarai Egyetem magyar szakos hallgatói és a sajtó munkatársai — valamint a török parlament vendégeiként Társaságunk elnöke és alelnöke, Dávid Géza és F. Tóth Tibor.

A nem mindennapi kultúrpolitikai esemény előzményei a Kossuth-évre nyúlnak vissza. F. Tóth Tibor elgondolása volt, hogy török nyelvű könyv kiadásával járuljunk hozzá ahhoz, hogy Törökországban is többet tudjanak az érdeklődők Kossuth Lajosról és a magyar szabadságharcról. Oroszlánrésze volt az ötlet megvalósításában is, s a tavaly nyáron hivatalos látogatáson Magyarországon tartózkodó Bülent Arınç figyelmét is ő hívta fel a kötetre.

Hermann Róbert hadtörténész *Lajos Kossuth ve 1848—49 yıllarında Macar özgürlük savaşı* (Kossuth Lajos és az 1848/49-es magyar szabadságharc) címmel megjelent monográfiája a török történelemben ismeretlen történelmi fogalmak átültetésében rendkívül nagy gonddal eljáró Yılmaz Gülen fordításában kerül a török olvasók kezébe. Az Akadémia Kiadó és a Magyar—Török Baráti Társaság kiadásában megjelenő életrajzi mű az Akaprint Kft. Nyomdában vált szép kiállítású, színes képekkel illusztrált könyvvé.

Szikrázó napsütéses tavaszi időben érkezünk az Ankara szívében lejtős domboldalon, hatalmas park közepén álló modern épület-együtteshez. A bemutatónak helyet adó terembe lépve jóleső érzéssel tapasztaltuk, milyen sokan voltak kíváncsiak a magyar történelem egyik legnagyobb alakját bemutató könyvre. Megteltek a széksorok éppúgy, mint az írott és az elektronikus sajtó képviselőinek fenntartott helyek. Természetesen külön öröm volt felfedezni az ismerős arcokat, követségünkön dolgozó vagy Kütahyából érkező barátainkat, Şerif Baştav professzort, izmiri tiszteletbeli konzulunkat, Erdal Kerestecit, Vecdet Erkun professzort és másokat.

A könyvbemutató ünnepség elsőként a Nagy Török Nemzetgyűlés elnöke, Bülent Arınç emelkedett szólásra:

— Nagy öröm számomra, hogy ismertethem a baráti és szövetséges Magyarország nemzeti hőjét, Kossuth Lajost születése 200. évfordulója alkalmából köszöntő és általa vezetett szabadságharcot bemutató könyvet. Kossuth Lajos, a modern magyar nemzet egyik megteremtője az 1848/49-es forradalom és szabad-

ságharc jelképévé vált. A szabadság Kossuth által meggyújtott fáklyájának fénye ma is világít mindenütt az országban, a múzeumokban és az emberek szívében. Külön jelentősége van számunkra annak, hogy Magyarország e hazaszerető fia a magyar—török barátság szempontjából is fontos szerepet játszott. Kossuth, aki a magyarok Habsburg-ellenes szabadságharcmozgalma élére állt, a szabadságharc bukása után az oszmán állam földjére lépett, majd 1849 és 1851 között Kütahyában élt. Az a ház, amelyben egykor lakott, ma múzeumként őrzi emlékét.

A török és a magyar nép közötti kapcsolatok a százötven éves oszmán hódoltságot követő évszázadokban másfajta jelleget öltöttek. A magyar népnek a Habsburgok elleni megmozdulásait követően az Oszmán Birodalom már Kossuth Lajos előtt is tágra nyitotta kapuit a magyar menekültek előtt, ahogy azt a 18. századi magyar nemzeti hős, Rákóczi fejedelem Rodostóban múzeummá alakított háza is példázza. A nemzeti hőskörmű nemcsak saját hazájukban, hanem a baráti országokban is mindig szeretettel és tisztelettel emlékeznek. A török és a magyar nép sok évszázados múltra visszatekintő történelmi és kulturális kapcsolatai alapozzák meg barátságunkat. A Magyarországon gondosan őrzött török kori emlékek, a hőskörmű emlegetett oszmán pasák síremlékei, vagy az első világháború közös frontjain elesett katonáink sírjai a magyar nemzetnek a török nemzet iránt érzett barátságát és tiszteletét jelképezik.

A könyv, amelyet most nagy örömmel bemutathatok, Hermann Róbert alkotása. Végigkíséri Kossuth Lajos életét, s ezzel hozzájárul ahhoz, hogy jobban megismerjük ezt a kiemelkedő történelmi személyiséget. A könyv fordítása Yılmaz Gülen kitűnő munkája. A kiadás a magyar Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával valósult meg. Összinté köszönetet mondok mindazoknak, akiknek e szép és értékes könyv megjelentetésében része volt.

Másodikként Szalay Zsolt, a Magyar Köztársaság nagykövete lépett a szónoki emelvényre. Kedves figyelmességként törökül olvasta fel beszédét:

— Mindenek előtt szeretnék Magyarországi köztársasági elnöke, kormánya és állampolgárai nevében Bülent Arınç úrnak, a Nagy Török Nemzetgyűlés elnökének köszönetet mondani, amiért azon túl, hogy ilyen szép ünnepség megrendezését kezdeményezte a könyv bemutatására, részvételével és beszédével is hozzájárult a magyar történelem kiemelkedő személyiségének méltó felidézéséhez. Köszönettel tartozunk a Nagy Török Nemzetgyűlés képviselőinek, másrészt Hermann Róbertnek, a könyv szerzőjének, Yılmaz Gülennek, a fordítónak és a Magyar—Török Baráti Társaságnak is.

A Kossuth-monográfia török kiadásának értékelését majd a szakemberek fogják elvégezni, én csak arra szeretnék utalni, mennyire fontos Magyarország kormányzójának, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc vezetőjének, a magyar köztársaság gondolatát felvető Kossuth Lajosnak a szerepe a mai és az eljövendő generációk szempontjából is...

A következő szónok Berhan Şimşek, isztambuli képviselő, a török parlament török—magyar baráti tagozatának vezetője volt:

—Mint ahogy házelnök úr is aláhúzta, Törökország és Magyarország baráti kapcsolatai a messzi múltban gyökerező történelmi és kulturális érintkezéseken alapulnak. Kapcsolataink példamutató módon fejlődnek, s ez lehetőséget ad arra, hogy együttműködésünket még magasabb szintre emeljük. Ma a két ország között nincs vitás kérdés, azt tapasztaljuk, hogy kapcsolataink minden téren fejlődést mutatnak. Lehet, hogy mindebben közös történelmi múltunknak is része van. Az országok közötti kapcsolatok fejlesztésében nemcsak a kormányoknak, az egyéneknek is fontos szerepe lehet. Népeinket a történelem folyamán az egymás iránti megértés és tolerancia számos példája is egymáshoz fűzi. Különösen fontos szerepet játszik ebből a szempontból a magyar történelem egyik legnagyobb alakja, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc vezetője, Kossuth Lajos, aki a magyar függetlenség szimbólumává vált. Ő is azok közé a magyar vezetők közé tartozott, aki a magyar sereg fegyverletétele után arra kényszerült, hogy küzdelmét külföldön folytassa.

Kossuth, akit itt török vendégszeretettel fogadtak, s aki megszerette a török földet, Kütahyában telepedett le. Miközben tovább dolgozott hazája függetlenségének visszaszerzéséért, arra is talált alkalmat, hogy a török kultúrával megismerkedjék, így ma a történelem a törökbarát politikusok között tartja őt számon. Az a ház pedig, amelyben élt, s amely ma az ő nevét viseli, Magyarországgal összefonódó történelmünk egyik legszebb példája.

Meg vagyok győződve arról, hogy a Nagy Török Nemzetgyűlésben ma bemutatott *Kossuth Lajos és az 1848/49-es magyar szabadságharc* című könyv az egyik legfontosabb forrás lesz számunkra ennek a történelmi korszaknak a megismerésében. Ezért szeretném köszönetemet kifejezni az itt jelen lévő Dávid Géza professzornak, a Magyar—Török Baráti Társaság elnökének, és F. Tóth Tibornak, a Társaság alelnökének, aki szintén sokat fáradozott a török—magyar barátság fejlesztéséért és e könyv megjelentetéséért. Meggyőződésem, hogy az akár Magyarországon, akár Törökországban megjelenő művek hozzájárulnak kulturális kapcsolataink erősödéséhez.

Szeretnék utalni arra, hogy a parlament török—magyar baráti tagozatának vezetőjeként csoportunk tagjaival májusban Magyarországra látogatunk, hogy magyar kollégáinkkal együtt áttekintsük a két országot összekötő szálakat. Őszintén kívánjuk, hogy az a kulturális híd, amelyet a két nép között létrehoztunk, a történelmi, eszmei értékek örökségeként példa legyen az elkövetkező nemzedékek számára. Végezetül szeretnék még egyszer köszönetet mondani mindazoknak, akik anélkül, hogy viszonzást várnának, a török—magyar kapcsolatok ápolásán fáradoznak.

Osman Aydın, Kütahya kormányzója természetesen a városukban időző Kossuthot idézte:

—Boldog vagyok, hogy jelen lehetek ezen a parlamenti elnökünk védnöksége alatt és a török—magyar parlamenti baráti tagozat vezetője által rendezett ünnepségen. Kossuth Lajos, aki nagy szerepet játszott a Magyar Köztársaság függetlenségének elnyerésében, a 19. század kiemelkedő politikusa volt. Hermann Róbert törökül megjelent *Kossuth Lajos és az 1849/49-es magyar szabadságharc* című munkája ezt fényesen igazolja. Ahogy a könyvből is kiderül, Magyarország nehéz harcot vívott függetlensége kivívásáért. Március 15-e a magyarok számára nagy ünnep. Kossuth és társai, miután a Habsburgok szövetséget kötöttek az oroszokkal, menekülni kényszerültek. Egy körülbelül 150 fős csoport elhagyva hazáját először Vidinbe, majd Sumnuba (ma Sumen) érkezett. Az oszmán

vezetés biztonsági okokból úgy határozott, hogy Anatóliába telepíti a menekülteket. Vendégeink 1850. február 16-án hajóval érkeztek Yalovába, majd onnan városunkba. Kütahyában a kormányzó, Süleyman Bey fogadta a menekülteket, s a mai városháza helyén álló katonai kaszárnnyában szállásolták el őket. Később Kossuthot és családját Hamdi Bey 18. században épült házában helyezték el. Ez a ház hamarosan a nemzetközi érdeklődés homlokterébe került, hiszen Franciaország, Amerika és Anglia államfőivel és követekkel folytatott innen levelezést a nemzet szabadságügyének érdekében. Kossuthot a kor körülményeinek megfelelően, államférfihoz méltó körülmények között látták vendégül. A kütahyaiak igyekeztek a legjobb vendéglátók lenni, és a menekülteket minden szükségességgel ellátták. Kossuth mellett, hogy ébren tartotta a magyarok függetlenségének ügyét, elkészített egy alkotmánytervezetet, ugyanakkor törökül is tanult, és összeállított egy török nyelvtant. Ma is látható a kütahyai múzeumban néhány itt írt kéziratok levele és egy verse is.

Kossuth emlékének megőrzése céljából a Kulturális és Idegenforgalmi Minisztérium megvásárolta Hamdi Bey házáat, és 1982-ben rendbe hozatta. Még ugyanabban az évben a múzeum megnyitotta kapuit, és mind a mai napig nyitva áll a helyi és a külföldi látogatók előtt. A múzeum mellett, hogy képet ad Kossuthról a látogatók számára, emléket állít a török vendégszeretetnek is.

A másfél évig városunkban tartózkodó Kossuth révén testvérvárosi kapcsolatot hoztunk létre Péccsel, és testvéri kapcsolat alakult megyénk és Baranya, valamint a pécsi egyetem és a Dumlupınar Egyetem között. Magas szintű gazdasági és kulturális kapcsolatok alakultak a Török Köztársaság és a Magyar Köztársaság között is, s remélem, a kulturális turizmus is nagyobb méreteket ölt majd.

Dávid Géza, a Magyar—Török Baráti Társaság elnöke az ünnepség záró szónokaként a következőket mondta:

—Igazi öröm Társaságunk számára, hogy a Török Nagy Nemzetgyűlés elnökének, Bülent Arınc úrnak kedves meghívására Ankarába jöhettünk, s itt bemutatathatjuk a számunkra oly nagy jelentőséggel bíró, s a korabeli oszmán vezetés soha nem felejtendő megértésének köszönhetően török földön egykor másfél évet eltöltő Kossuth Lajos életrajzát tartalmazó könyvet, amelyet török nyelven jelentettünk meg. Ez az udvarias gesztus azt üzeni nekünk, hogy tevékenységünket a Török Köztársaság a legmagasabb szinten is elismeri. A számunkra biztosított mostani alkalom 15 éves történelmünk legkiemelkedőbb eseménye. Az hogy beszédet mondhatok az Önök parlamentjének dísztermében, rendkívül megtisztelő számomra. Azért pedig különösen hálás vagyok, hogy az ünnepség közel esik nemzeti ünnepünk napjához, március 15-éhez.

Társaságunk céljai között szerepel a két nép barátságának erősítése, a török kultúra megismertetése, közös múltunk különböző kérdéseinek vizsgálata, csakúgy mint publikáltuk, születésének 200. évfordulója alkalmából, az 1830-as évek reformmozgalmi vezéralakjának, az 1848—1849-es Habsburg-ellenes forradalom és szabadságharc hősének, az emberek szívében máig élő Kossuthnak életrajzát.

Ezen a földön kevés olyan nemzet van, amely atyát tudhat magáénak. Az ilyen szerencsések egyike a magyar, a másika pedig a török nép. Nálunk még mindig sokan emlegetik Kossuthot Kossuth Apánkként, Önök pedig egy lépéssel még tovább mentek, és Mustafa Kemalt hivatalosan is a törökök atyjává tették. E két nagy vezető minden kor és minden nemzedék számára azt üzeni, hogy az ország szabadsága és jó értelemben vett érdeke ügyében megalkuvás nélkül kell előre haladni.

Jölesett, hogy Arınc úr, Şimşek úr és Aydın úr szeretetteljes és meleg hangú beszédben méltatták könyvünket. Az én feladatom, hogy szóljak azokról, akik a mű megjelenésén fáradoztak.

A kötet török nyelvű kiadásának gondolatát F. Tóth Tibor, Társaságunk fardadhatatlan alelnöke vetette fel, aki egyben három havonta jelentkező folyóiratunk felelős szerkesztője is.

(Folytatás a 4. oldalon!)

1. Bülent Arınç elnök, a budapesti Török Nagykövetség rezidenciáján, Dávid Gézának átadja a török parlament plakettjét

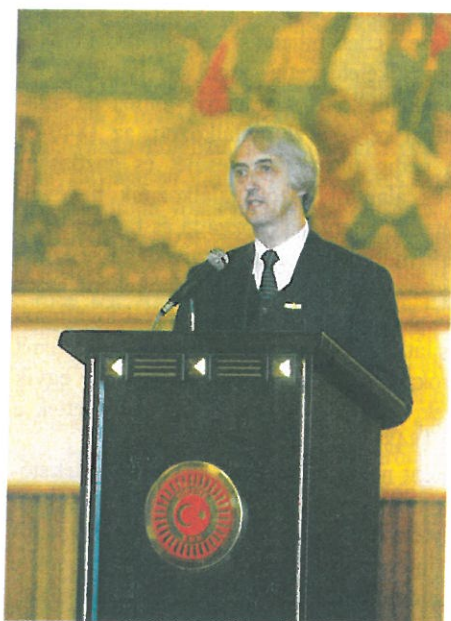
2. Engin Türker nagykövet, elnöki külügyi tanácsadó társaságunk elnökségének tagjaival. (Balról: Engin Türker, Tasnádi Edit, Puskás László, Visóczki Istvánné, Szmilkó Györgyi és Vásáry István)

3. Bülent Arınçnak Dávid Géza átadja a Kossuth-címert

4. Bülent Arınç a Kossuth-könyvvel

5. Dávid Géza ünnepi beszédet tart

6. Koszorúzás után a Kossuth utcában. (Középen Szalay Zsolt nagykövet, jobbra Dávid Géza, balra F. Tóth Tibor)

(Folytatás a 2. oldalról!)

A szerző, Hermann Róbert történész kollégánk — aki családi okok miatt nem tud közöttünk lenni — időben elkészítette a kéziratot. A számos 19. századi szakkifejezéssel teli szöveget Yılmaz Gülen ültette át nagy gonddal törökre. Vállalkozásunkat a minden pozitív dologra nyitott és mindig segítőkész korábbi török nagykövet, Ender Arat szívből támogatta. A Magyar Köztársaság kütahyai tiszteletbeli konzulja, İsmet Güral is segítségünkre sietett, mind anyagi, mind erkölcsi téren. Kedves kötelességem, hogy mindannyiuknak szívből köszönetet mondjak.

Midőn Társaságunk tevékenységi köreit soroltam, nem hangzott el a politika. Ennek oka az, hogy nézetem szerint egy baráti társaságnak nem feladata, hogy a napi politikával foglalkozzék — bizonyos ritka kivételektől eltekintve. Azaz véleményem szerint ilyenre csak rendkívüli esetekben kerülhet sor. Megalakulásunkkor éppen ilyen volt a helyzet. Akkor értek el hozzánk a tragikus bulgáriai események hírei, melyekre Önök is mindnyájan emlékeznek. Így első tettünk éppen azok elítélése volt. Szerencsére az utána következő időszakban hasonló horderejű esemény nem adódott. Idén azonban ismét jelentkezett egy olyan — ezúttal kellemesebb, de legalább annyira fontos — politikai téma, amely megkívánja, hogy mi is beszéljünk róla. Ez pedig a Törökország európai uniós csatlakozására vonatkozó végleges tárgyalások megkezdése. Szeretném kijelenteni, hogy mivel tisztában vagyunk a dolog jelentőségével, tevékenységünket gazdagítani kívánjuk, és igyekszünk lehetőségeinkhez mérten az Európai Unió kérdésének ezen vetületét napirenden tartani. A mai szép esemény is ehhez a munkánkhoz ad biztatást és erőt.

Négy évvel ezelőtt a kütahyai Kossuth-szobron elhelyeztük a magyar címet. Azt a nemzeti jelképünket, amelytől évtizedeken át meg voltunk fosztva, de amelyet 1990-ben újra visszanyertünk. A szóban forgó változat nem a jelenlegi hivatalos állami címer, hanem annak az 1848–1849-es szabadságharcban használt egyik fajtája. Ennek a Kossuth-címernek egy eredeti példányát szeretném Önnek átadni, hogy a jövőben Kossuthra és ránk emlékeztesse.

Eljen a magyar–török barátság!

Ezt követően Bülent Arınç elnöknek Dávid Géza átadta a Kossuth-címet, amelyet a Zsolnay Procelánmanufaktúra Rt. készített pirogránitból.

A beszédek után Metin Türktüzün, a kütahyai Kossuth-múzeum igazgatója tartott vetített képes előadást Kossuth másfél éves tartózkodásának színhelyéről, majd a résztvevők megtekintették a magyar szabadságharc képeiből az ankarai Magyar Nagykövetség által összeállított kiállítást, és természetesen kézbe vehették a Kossuth-könyvet. Az ünnepséget követően Berhan Şimşek adott állófogadást, alkalmat adva a beszélgetésre, a történelmi kapcsolatokon nyugvó barátság jelenkori erősítésére.

Az ünnepség után házigazdáink interjút adtak Miniszterelnökség Sajtó- és Információs Főigazgatóság vendégeként Ankarába érkező sajtóküldöttségnek. (Papp Zsolt szerkesztő és Marossy Géza operatőr a Duna Televízió, Végh Sándor újságíró és Illyés Tibor fotós az MTI, jómagam a Magyar Rádió Kossuth-adójának képviselőjeként csatlakozhattunk a MTBT küldöttségéhez. A Bülent Arınç házelnökkel és Berhan Şimşek képviselővel készített interjúkat következő számunkban olvashatják.)

A látogatás fontos momentumaként a Magyar–Török Baráti Társaság küldöttsége a Mádl Ferenc köztársasági elnök tavalyi hivatalos ankarai látogatása idején Kossuth Lajosról elnevezett utcában, a Magyarország Nagykövetségének falán lévő emléktáblánál elhelyezte a Magyar Tudományos Akadémia és Társaságunk koszorúját.

✍ Tasnádi Edit

Emlékezés Kossuth Lajosra az ankarai könyvbemutató alkalmából

Kossuth Lajos olyan személyiség volt, aki nemcsak végigélt majdnem egy évszázadot, hanem tetteivel, munkásságával egy évszázadra befolyásolta Magyarország sorsát. A feudális Magyarország szülötte volt, s mindent megtett a polgári Magyarország létrehozásáért. A kiváltságosok közé tartozott, s politikai pályája kezdetétől azon munkálkodott, hogy Magyarországon ne legyenek a kiváltságosok mellett jogfosztottak. Nemesember volt, de polgári módon élt. Soha nem volt katona, mégis, részben az ő nevéhez fűződik a magyar hadsereg megeremtése. Hónapokig volt az ország első embere, hogy aztán soha többé ne térhessen vissza hazájába. Imádta hazáját, de elveihez is ragaszkodott. Még azt is vállalta értük, hogy a polgári Magyarország kitzsítsa honpolgárai közül. „A hazáért meghalni nem nehéz, mert hiszen meghalni úgyis kell, de a haza javáért felelősnek lenni, ez az, ami nehezebb mindennél” — vallotta a cselekvő hazafiságról.

Kossuth egy olyan időszakban kezdte politikai pályáját, amikor az ország nemcsak Európához, de a Habsburg Birodalom más területeihez képest is elmaradott ország volt. A magyar reformkorban nagy jelentősége volt annak, hogy a köznemesség legjobbjai felismerték: a polgári átalakulás nélkül az ország végképp elmarad Európától. Törökvésük az volt, hogy a hagyományos rendi, sérelmi politikát összekössék a reformok ügyével, s így, törvényes, békés úton jussanak el a polgári Magyarország megalkotásához. Ennek a taktikának az egyik legkövetkezetesebb s legsikeresebb képviselője volt Kossuth Lajos.

Az 1830-as években kéziratoss országgyűlési, majd törvényhatósági tudósításaival tájékoztatta a politizáló közvéleményt a törvényhozásban és az önkormányzatokban folyó politikai vitákról, s népszerűsítette a reform eszméit. Ténykedése miatt a kormányzat perbe fogta, s 1837-ben börtönbüntetésre ítélték. „Szenvedni megtaníthatnak, félni nem” — mondta ekkor. Három év fogság után, 1840-ben szabadult.

Kossuthot hosszú élettel áldotta meg a sors, mégis, politikai pályája kezdetétől szinte egyetlen pillanatát sem hagyta kihasználatlanul. A börtönben tökéletesítette angol nyelvtudását, a Pesti Hírlap szerkesztőjeként kora valamennyi fontos társadalomtudományi és politikai kérdésével foglalkozott, az 1840-es évek második felében pedig tucatnyi egyesület és gazdasági vállalkozás szervezői és alapítói között találkoztunk nevével. Többségüket az ő hihetetlen energiája mozgatta és tartotta életben. Pénzügyminiszterként, az Országos Honvédelmi Bizottmány elnökeként, majd az ország kormányzóelnökeként százszámra írta az utasításokat és leveleket, s munkatársai fogalmazványainak többségén is láthatjuk sajátkezű javításait. „Mi a fenét tud ennyit írni ez a prókátor?” — jegyezte meg egyszer egyik munkatársa. Holott ezek a levelek és utasítások működtették a magyar államgépezetet 1848–49 nehéz hónapjaiban.

Kossuth politikusként nem az adottságok, hanem a lehetőségek kihasználásának embere volt. „A politikai bölcsesség nem abban áll, hogy a kénytelenségnek engedjünk, hanem hogy azt megelőzzük, aki ezen intésre nem figyel, az meg fog lepetni a kénytelenség által, s mindenért odaadja semmiért” — vallotta.

Kortársai ezért gyakran vádolták felelőtlenséggel, azzal, hogy a nemzet sorsával játszik, s a biztositást feláldozza a bizonytalanságért. Holott e politikusi attitűd nélkül 1848 tavaszának nagy esélyei is elvesztek volna. „Amely nemzetnek nincs történelmi étvágya, annak számára a történelem logikája nem főz ebédet” — írta később. Kossuth volt az, aki a februári párizsi forradalom után észlelte a Habsburg Birodalom nemzetközi helyzetének megrendülését, s ezt kihasználva követelte március 3-i felirati beszédében a legfontosabb polgári reformok bevezetését s az alkotmányosság elvének következetes értelmezését Lajtán innen és túl. Beszédének nem kis szerepe volt a bécsi forradalom kitörésében, az abszolutisztikus rendszer bukásában, s ez tette lehetővé az 1848. áprilisi törvények, az első magyar polgári alkotmányos rendszer megalkotását.

Kossuth az alkotmányosság és törvényesség embere volt, de — ellentétben reformkori politikustársainak többségével — alkotmányosság és abszolutizmus konfliktusában úgy vélte, hogy a nemzetnek joga van a formális törvényességen átlépve mindent megtenni saját biztonsága érdekében. Ezáltal válhatott 1848. októberétől az önvédelmi, majd a szabadságharc vezetőjévé. „Kinyilatkoztatom, hogy azon nemzet nem fog élni, mely nemzet elvül ki nem nyilatkoztatta, hogy aki őt követi, ő azt mennyköveti” — vallotta. Nem kergetett álmokat, hiszen 1849. márciusáig kész volt a Habsburg-abszolutizmussal való megegyezésre, ha az hajlandó lemondani Magyarország alávetésére és beolvasztására vonatkozó terveiről, s csak a kénytelenségnek engedve mondatta ki Magyarország függetlenségét és a Habsburg-ház trónfosztását. Ettől kezdve a független Magyarország vált egyik legfőbb eszményévé.

Az 1849. nyári osztrák—orosz intervenciót követően a magyar hadsereg súlyos harcokat vívott s vereséget szenvedett. Kossuth és a kormány nagy része lemondott. Lemondása egyben a magyar szabadságharc végét is jelentette. A világosi fegyverletétel hírének megérkezése után, augusztus 17-én kíséretével a havasalföldi határt jelző kis patakon átfelőlő hídon áthajtatva lépett török felségterületre. Innen kísérték másnap a határállomásra, Turnu Severinbe. Itt kereste fel őt a krajovai pasa, a kerület parancsnoka, s az ő közbenjárásának köszönhetően Kossuth és kísérei másnap folytathatták útjukat Vidinbe, majd Sumlába tartózkodtak. Rákóczi után immáron másodszor lelt menedékre török területen a független magyar állam feje. Ausztria és Oroszország követelte a magyar és lengyel emigránsok kiadatását, s ellenkező esetben háborúval fenyegetőzött. A szultán azonban a vendégjogra hivatkozva megtagadta a követelés teljesítését, de kénytelenségből internálta a magyar menekülteket a kisázsiai Kütahyába. Kossuth Kütahyában dolgozta ki alkotmánytervét Magyarország önkormányzati alapon történő demokratikus átszervezéséről. Ez a terv úgy valósította volna meg a nemzetiségek jogegyenlőségét, hogy közben nem veszélyeztette volna Magyarország területi egységét.

1851 őszén elhagyta Kütahyát, majd nagy sikerű szónoki körutat tett Angliában és Amerikában. Előbb az olasz, majd a német egységmozgalom szövetségeseiként igyekezett felszabadítani Magyarországot a Habsburg-uralom alól. 1862-ben fogalmazta meg Klapka és Kossuth a Duna-menti népek szövetségének, a Duna-konföderációnak a tervét. Ez az állam Magyarország, Erdély, Horvátország, Románia és Szerbia egyenrangú szövetsége lett volna. Úgy biztositotta volna minden állam teljes belső függetlenségét, hogy közben erős nagyhatalomként óvta volna mind-egyiküket a külső támadások ellen.

Kossuth nem volt tévedések és következetlenségek nélküli politikus, mint túlzó kultuszának ápolói állították, de egyvalami-

ben következetes volt: haláláig ragaszkodott ahhoz, hogy csak egy olyan Magyarországra hajlandó visszatérni, amely tökéletesen visszanyerte szuverenitását. Nem értékelte túl az egyén szerepét, de úgy vélte, nagy és elveikhez hű személyiségek nélkül nincs jövő: „Kell, hogy oly emberek legyenek, kik az elvet, mely életük vezércsillaga volt, nem adják föl semmi áron — írta. — Elvhűségök néha termő maggá lehet a jövő földjében. Néha poraiból kél ki, mi életükből ki nem kelhetett. Ha mártírok nincsenek, a kereszt nem ül vala diadalt.”

A kiegyezési rendszert nem azért bírálta, mert eleve ellene volt minden kompromisszumnak, hanem azért, mert rossz alknak tartotta. „Fátyolt vetni a személyes bántalmakra lehet, sőt, midőn azt a haza érdeke kívánja, kötelesség is — írta erről. — De a komoly meggyőződéssel vallott elvekre fátyolt vetni nem szabad, legkevésbé akkor, midőn minden, ami történik, megannyi tanúság, hogy ezen elveken kívül nincsen és nem lehet üdve a hazának.” Az 1850-es évektől kezdve — 1848—49 tragikus nemzetiségi konfliktusainak tanulságait levonva — egyre inkább a térség népeinek együttműködésében kereste a történelmi Magyarország megőrzésének zálogát. Ugyanakkor ezen a téren is az egyenjogúság híve volt „...a politika terén csakis azon szövetség ígér tartóságot és biztos egyetértést, amely nem az egyik fél előnyére, hanem a kölcsönös érdekekre van alapítva” — írta.

Kossuth volt a magyar történelem első olyan politikusa, akit személyes viszony fűzött a néphez. Már a reformkorban tucatnyi-an fordultak hozzá személyes bajaikkal, de az igazi áttörést 1848 tavasza, majd őse hozta. Az ország lakosságának többségét alkotó jobbság elsősorban Kossuthnak volt hálás felszabadításáért, az 1848 szeptember—októberi alföldi és dunántúli toborzó utak pedig megmutatták: Kossuth ért a nép nyelvén, s a haza és szabadság eszméit közérthető módon tudja közvetíteni az egyszerű emberek felé. Nincs még egy olyan politikus, akihez a magyar népet ilyen személyes viszony fűzné. E kötődés révén ereklivé lett minden személyes tárgya ugyanúgy, mint az aláírását viselő bankjegy, a róla elnevezett Kossuth-bankó. Szakállviseletet ugyanúgy neveztek el róla mint kalapot, sőt, Magyarország korona nélküli kiscimere is a Kossuth-címer elnevezést kapta.

Kossuthot méltán tarthatjuk a modern Magyarország egyik megalkotójának. Utolsó fontos írásában döbbenetes pontossággal jelölte ki helyét a 19. század magyar történelmében: „Az óramutató nem szabályozza az idő folyását, de jelzi; az én nevem óramutató; jelzi az időt, mely jönni fog, melynek jönni kell, ha a magyar nemzet számára még tartottak föl jövőt a végzetek és annak a jövőnek neve: szabad haza Magyarország szabad polgárainak, annak a jövőnek neve: állami függetlenség”.

✍ Hermann Róbert

* * *

**AND
HOTEL**

RESTAURANT
&
CAFE

A Hagia Szophia közelében, reprezentatív, történelmi környezetben kedvezményes árral szeretettel várja a Magyar-Török Baráti Társaság tagjait az AND HOTEL.

A hotel éttermében kifogástalan kiszolgálás és csodálatos körpanoráma kilátás nyílik a városra.

Cím:
Yerebatan Cad. Cami Çikmazı No. 40.
Sultanahmet — İstanbul
Telefon: (90-212) 512 02 07
Fax: (90-212) 512 30 25
Szobafoglalás: (90-212) 520 76 76
Http://www.andhotel.com
E-mail: info@andhotel.com
Társutalajdonos: Remzi Erbaş

„Lajos Kossuth ve 1848/49 yıllarında Macar Özgürlük Savaşı” isimli kitabın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Bülent Arınç’ın himayesi altında düzenlenen tanıtımı dolayısıyla Macar—Türk Dostluk Derneği Başkanı Prof. Dr. Géza Dávid’in 16 Mart 2004 tarihinde TBMM Tören Salonunda yaptığı konuşma

„Sayın Meclis Başkanı, Kıymetli Vali, Değerli Milletvekilleri, Muhterem Büyükelçiler ve Fahri Konsolos Bey, Bayanlar, Baylar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın Bülent Arınç’ın nazik daveti üzerine Ankara’ya gelebildiğimiz ve bizim için olağanüstü büyük bir önem taşıyan, dönemin Osmanlı yöneticilerinin hiç bir zaman unutamayacağımız anlayışı sayesinde vaktiyle Türkiye topraklarında bir buçuk yıl kalan Lajos Kossuth’un hayat öyküsünü anlatan ve Türkçe olarak yayınladığımız kitabı burada tanıtılabilmemiz, Derneğimiz için gerçek bir sevinç kaynağıdır. Bu kibar jest bize, faaliyetimizin, Cumhuriyetimizin en üst düzeyinde de yankı uyandırdığı mesajını veriyor. Bize sağlanan bu olanak on beş yıllık etkinlik tarihemizin hiç şüphesiz en parlak olayı olarak nitelenebilir. Tabiatıyla, Meclisinizin Tören salonunda bir konuşma yapmak benim için özel bir kıvançtır. Töreni millî bayramımız olan 15 Mart’a denk getirdiğiniz için bilhassa minnettarım.

Derneğimizin hedefleri arasında iki ulusun dostluğunun güçlendirilmesi, Türk kültürünün tanıtılması, ortak geçmişimizin çeşitli yönlerinin ele alınması dışında, Türkiye topraklarında bulunan Macar yadigarlarını ziyaret etmek, oralarda yaşamış olan mültecilerimizin anısını Türk dostlarımızla birlikte yaşatmak da ön saflarda yer almaktadır. Bu çerçevede Tekirdağ ve Kütahya’ya geziler, yerinde anma törenleri düzenledik, kitap ve başka yazılar neşrettik. Yine bu bağlamda, doğumunun iki yüzüncü yıldönümü dolayısıyla 1830’lu yılların reform hareketlerinde belirleyici rol oynayan 1848/1849’da ise Habsburglara karşı başlatılan ayaklanma ve özgürlük savaşının gönüllülerde bugüne kadar yaşayan kahramanı olan Lajos Kossuth’un biyografisini yayınladık.

Bu âlem-i dünyada atası olan çok az millet vardır. Bu şanslı ulusların biri Macarlar, bir diğeri ise Türklerdir. Halkımız Kossuth’u hâlâ Kossuth Ata’mız olarak adlandırırken, siz bir adım daha da attınız ve Mustafa Kemal’i resmen Türklerin atası kabul ettiniz. Bu iki büyük önderin her çağa ve nesle ilettiği mesaj, ülkenin özgürlüğü ve sözün olumlu anlamında çıkarları için hiç sarsılmadan ileriye yürümek gerektiğidir.

Sayın Arınç, Şimşek ve Aydın’ın kitabımız hakkında sevgi dolu ve içten sözlerinden dolayı kendilerine şükran borçluyum. Benim görevim, eserin doğmasında emeği geçenleri anmaktır.

Bu çalışmanın Türkçe olarak yayınlanması düşüncesini, üç ay önce bir çıkan dergimizin sorumlu editörü, derneğimizin başkan yardımcısı Dr. Tibor F. Tóth ortaya attı. Eserin yazarı, maalesef ailevi nedenlerle aramızda bulunamayan tarihçi arkadaşımız Róbert Hermann yazmasını hiç gecikmeden bize sundu. Pek çok 19’uncu yüzyıld yaygın tabirle dolu metni Türkçeye büyük bir titizlikle aktaran Yılma Gülendi. Girişimimizi her müspet işe açık ve yardımlarını hiç bir zaman esirgemeyen önceki büyükelçiniz sayın Ender Arat da gönülden destekledi. Macaristan Cumhuriyeti Kütahya fahri konsolosu, sayın İsmet Güral da maddî ve manevî açıdan bizi yardımcı oldu. Adı geçenlere gönülden teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Derneğimizin faaliyet alanlarını sıralarken siyasete değinmedim. Bunun nedeni, bir dostluk derneğinin — kimi ender istisnalar hariç — günlük politika ile uğraşmaması gerektiğine inanmamdır. Bu konulara yalnız olağanüstü durumlarda eğinilebileceği kanaatindeyim. Derneğimiz kurulduğu zaman tam böyle bir vaziyetle karşı karşıya kaldık. Hepinizin hatırladığı feci Bulgaristan olaylarından haber alır almaz ilk yaptığımız şey bunu kınamak oldu. Arada geçen dönemde çok şükür benzer nitelikte bir hadise olmadı. Ancak bu sene tekrar, bu sefer daha hoş fakat yine çok önemli ve bizim de sesimizi duyurmamızı gerektiren bir siyasî konu kendini gösterdi. Bu da Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne girmesine yönelik nihai görüşmelerin başlatılmasıdır. Bunun ehemmiyetinin gereğince farkında olduğumuz için faaliyetimizi daha da yoğunlaştırmak ve Avrupa Birliği mevzuunun bu yönünü de elimizden geldiği kadar gündemde tutmak niyetinde olduğumuzu belirtmek istiyorum. Bugün yaşadığımız bu güzel olay da, bu alandaki çalışmalarımıza moral ve güç veriyor.

Sayın Meclis Başkanı!

Dört yıl önce, Lajos Kossuth’un Kütahya’da’ki heykeline Macar armasını koyduk. On yıllar için elimizden alınan fakat 1990’dan sonra tekrar kazandığımız millî sembolümüzdür bu. Yerleştirilen armanın şekli bugünkü resmî aramızdan biraz farklıdır, en fazla 1848/1849 istiklâl savaşında kullanılan ve Kossuth arması olarak bilinen türüne benzemektedir. Bu armanın bir özgün suretini, ileride de Kossuth’u ve bizi hatırlatması için size sunmak istiyorum.

Yaşasın Macar—Türk dostluğu!”

Emlékezés Mándoky Kongur István turkológusra

Februárban lett volna hatvan esztendő a fiatalon, 48 éves korában elhunyt Mándoky Kongur István, a karcagi születésű, kun őseire büszke turkológus, aki hosszú néprajzi gyűjtő utakon Közép-Ázsiában járt, s közben ébresztgette a kamükökben, nogájokban, kirgizekben és a többi kipszakokban a szovjet időszakban háttérbe szorított nemzeti tudatot, az anyanyelv és kultúra mindenek fölétti tiszteletét.

Emlékét megörökítendő 2004. február 12-én emléktáblát avattak utolsó lakóhelyén, a Budapest XI., Bartók Béla út 52. számú ház falán. Ugyanazon a napon az ELTE Bölcsészettudományi Karán tudományos ülésszakon emlékeztek meg a kiváló tudósról-kutatóról. Elsőként tagtársunk, Vásáry István egyetemi tanár idézte föl a hajdani évfolyamtárs alakját, majd kollégái és tanítványai világitottak rá a fájdalmasan csonkán maradt életmű egy-egy részletére.

(t. e.)

Gerő Győző 80. születésnapjára

Gerő Győző 80 éves. E tény már-már hihetetlen, hiszen olyan kollégáink, barátunk közelgő születésnapjáról szeretnénk megemlékezni, aki ma is éppen olyan aktívan vesz részt szakmánk mindennapi életében, mint több évtizeddel fiatalabb korában. Mintha nem fognának rajta az évek. Ha megkérdezzük, mit csinál mostanában, válaszként biztosan ásatásokról, konferenciákról, OTKA-pályázatról fog beszélni, és nem pihenéssel töltött nyugdíjas évekről.

Mi lehet a titka? Talán nem tévedek, ha azt gondolom, a magyarázat az, hogy olyan szakmát választott magának, ami egész életét kitölti. Neve ma egyet jelent a török építészet magyarországi emlékeinek kutatásával, hiszen nincs is olyan török műemlékünk, amellyel ne foglalkozott volna.

A török hódoltság korának régészeti módszerekkel való kutatása a régészeti stúdiók között a legfiatalabb tudományágnak számít. Így van ez annak ellenére, hogy a hódoltság korából fennmaradt oszmán-török építészeti emlékek iránt már a 19. század első felétől határozott érdeklődés mutatkozott, a klasszikusan régészeti diszciplinának tartott epigráfiai munka pedig Joseph Hammer-Purgstall tevékenysége révén a hazai oszmán emlékek vonatkozásában meg is indult. A kutatás története azonban a 19. században, de még a 20. század első felében is sajátos kettősséget mutatott. A Magyar Tudományos Akadémia Archaeológiai bizottsága már 1868-ban messzemenő támogatásáról biztosította a török korból fennmaradt épületeink feltárásával és publikálásával foglalkozó kutatásokat. Rómer Flóris régész, a Magyar Nemzeti Múzeum Régisegtárának igazgatója pedig számos épületről készített rajzokat, feljegyzéseket, ezek ma már pótolhatatlan értékű dokumentumok. Ennek ellenére azonban tovább folytatódott az akkor még álló török épületek elbontásának a 17. század végétől meginduló folyamata. Az első, az épület teljes egészét vizsgáló és feltáró kutatást a 20. század első felében végezték Pécsen, a Gázi Kuvim pasa dzsámiban. A század második felében, a műemléki feltárások és helyreállítások során már mindenütt ezt a módszert követték, illetve fejlesztették tovább. Török épületeink kutatása ekkor vált a középkori feltárásoktól elváló, önálló tudományággá. Gerő Győző munkásságának mindebben nagyon nagy szerepe volt.

Gerő Győző 1924-ben született Budapesten. Tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte, ókori keleti régészet szakon. 1950-től 1987-ig, nyugdíjazásáig a Budapesti Történeti Múzeum munkatársa volt. Kutatási területe azonban nem szorítkozott kizárólag Budapest területére, szinte az ország minden pontján folytatott ásatásokat.

Kiemelten Baranya térségével, különösen pedig Pécs városával foglalkozott — és foglalkozik ma is. Munkássága már a kezdetektől is igen szerteágazó volt. Mint a BTM munkatársa ő is részt vett abban a nagyszabású munkában, amelynek célja a középkori várpalota és az ahhoz csatlakozó erődrendszer feltárása volt. Ezen ásatások során először nyílt lehetőség arra, hogy a török kori épületeket és épületmaradványokat a középkortól elkülönítve, önállóan vizsgálják. A kutatást már az 50-es évek második felében kiterjesztették a budai várnegyed lakóépületeire is, felszínre hozva, kibontva azok török kori, illetve török részleteit.

1955-ben kezdte meg a pécsi Jakováli Haszán dzsámi helyreállítását megelőző feltárását. Ugyanezen évtől 1958-ig a budai Királyi fürdő épületén dolgozott. Az 1960-as évek első felében több műemlékünk: így a budai várfalak, a várbeli pasapalota, a Rác fürdő, valamint a Fő utcai Tojgun pasa dzsámi, az egri Valide szultána fürdő, a pécsi Ferhád pasa dzsámi, a szigetvári Szulejmán dzsámi párhuzamos vizsgálata folyt. Ekkor került sor a két megmaradt török türbe; a budai Gül Baba és a pécsi Idrisz Baba türbe helyreállítását megelőző megkutatására is. A 60-as évek vége újabb feladatokat hozott. Ekkor végezte el Gerő Győző a Szigetváron álló másik dzsámi, az Ali pasa dzsámi, és a pécsi Jakováli Haszán dzsámihoz tartozó tekke feltárását. Ugyanezért terelődött a figyelem a siklósi Malkocs dzsámi felé is. Ennek kutatása több évet vett igénybe, majd az elvégzett munka nemzetközi elismeréseként a helyreállított épület 1994-ben Európa Nostra díjban részesült. A 70-es években zajlott a mecseknádasdi templom és a pécsi Memi pasa fürdő feltárása, a pécsi városfalak kutatása. Legutóbb Szászváron tárt fel olyan oszmán kori vármagyarányt, melynek meglétéről sejtésünk sem volt.

Mindezen közben olyan fontos tanulmányok is megszülettek, melyek alapvetően megváltoztatták a hódoltság kori régészeti leletanyagról korábban kialakított elképzeléseket. Gerő Győző mutatta ki először — a márévári ásatás leletanyaga alapján —, hogy a török korban egyes dunántúli településeken, illetve kisebb erődökben olyan kerámia jelenik meg, amely bizonyos balkáni területek falusi népességének északra húzódását bizonyítja. Ma is rendszeresen idézik a török kori kerámiaanyag összetételéről 1978-ban írott tanulmányát.

A sort, az elvégzett munka felsorolását sokáig folytathatnánk. Mindannyiunk nevében kívánunk további hosszú, egészségesben eltöltött éveket.

Gerelyes Ibolya

Budapesttől Ankaráig: egy életút állomásai

Rövidesen mi, magyarok is az Európai Unió állampolgárai leszünk, részesei egy nagy nemzetközösségnek, befogadottak és befogadók is egyben. Ez utóbbi szituáció nem lesz ismeretlen számunkra, mert néptünk mindig híres volt vendégszeretetről, a hozzánk jó szándékkal közeledő idegenek iránti barátságáról és segítőkészségéről, különösen akkor, amikor messze földön született fiatal emberek a tanulás szándékával érkeztek országunkba. Jól példázza ezt a szerény kiállítású könyvecske is, amely egy ambiciózus török ifjú — ma hazájában fényes karriert befutott nyugalmazott egyetemi tanár — visszaemlékezéseit teszi közzé budapesti tanulóéveiről. A könyv írója, Veled Erkan 1937 tavaszán érkezett Budapestre, miután az első között végzett azon a törökországi ösztöndíjpályázaton, amelynek a nyertesei jogot szereztek arra, hogy Európában végezhessek felsőfokú tanulmányaikat. Hőstünk agrárműveletre készült, s a Műegyetem Mezőgazdasági Karának hallgatója lett, tekintve, hogy az egyetemi szintű agrárképzés akkoriban ehhez az intézményhez volt profilozva. Nagy hivatástudat és eltökéltség munkált benne, amikor — rövid idő alatt megtanulva magyarul — beiratkozott az egyetemre. Egy pillanatra sem tévesztette szem elől azokat az intelmeket, amelyekkel a török oktatástípus illetékesei útnak indították: „Ne feledd, hogy Atatürk köztársaságának gyermeke vagy! A török nép azt várja tőled, hogy amikor visszatérsz, az ő szolgálatába állj... Úgy tanulj, hogy hazádnak hasznos polgára lehess! Ezt kívánja tőled Atatürk, és ezt kívánja tőled a nemzet.”

S az ifjú egyetemi hallgató nem vallott szegényt. Kiváló eredménnyel tette le vizsgáit, s a diplomázás után a doktori cím megszerzésében csak a határainkhoz mind közelebb kerülő II. világháború akadályozta meg. Sikerében nagy szerepe volt azoknak a vendégszerető magyar családoknak, akik szállást és ellátást biztosítottak számára, már-már otthon hagyott édesanyját pótolva pátyolgatták, s türelmesen csiszolgatták magyar nyelvtudását, nem kevésbé magyar diáktársainak, akikkel együtt készült fel a nehezebb vizsgákra, s nem utolsósorban professzorainak, akik látva szorgalmát és erős akaratát, személye által a legjobb benyomást szereztek az új Törökország leendő értelmiségéről. De természetesen kivette részét a diákélet örömeiből is: társaságokba, bálkba járt, udvarolgatott, életre szóló barátságokat kötött, élvezte a magyar konyha ízeit. Ugyanakkor felkeltették érdeklődését a korabeli Magyarország társadalmi és politikai viszonyai is: a szakmai gyakorlatok során közelről szemlélhette a falusi lakosság életkörülményeit, a gazdálkodás módját és szervezeti kereteit, állandóan összevetve azokat a hazájában tapasztaltakkal. Különösen érdekesek azoknak a háborús élményeknek a leírása, amelyekre az 1940-es évek Budapestjén tett szert.

Sok év eltelt azóta, hogy 1944-ben hazatért, s sok éve már annak is, hogy a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen aranydiplomát vehetett át. Ám magyarországi emlékei nem fakulnak, sőt egyre elevenebbek. S noha pályája hazájában egyre magasabbra emelkedett: volt minisztériumi főosztályvezető, Törökország FAO-évi színtere, Magyarország odaadó, lelkes és hálás barátjának.

(Prof. dr. Veled Erkan: Budapesttől Ankaráig. Visszaemlékezések. Fordította Tasnádi Edit. Kiadta a Magyar—Török Baráti Társaság, Bp., 2004.)

Tasnádi András